

KURS 7 · ØKT 3

Hjelp eller juks?

9. trinn

40 av 60 min

Uten KI

Mål for økta: elevene kan skille mellom KI-bruk som hjelper læringen og KI-bruk som hopper over den, og lage regler for klassen som de kan begynne.

Kort fortalt: gruppene sorterer tolv situasjoner i «Hjelper læringen», «Hopper over læringen» og «Kommer an på». Så skriver de fem regler for KI i klassen, og lager et flytdiagram for spørsmålet «Skal jeg bruke KI?». Til slutt blir klassen enig om noen felles regler. Elevene skal gå ut av timen med at KI hjelper når du fortsatt gjør tenkingen oppgaven skal lære deg, og hopper over læringen når den gjør nettopp den delen.

Før timen

rundt 15 min

- Skriv ut dilemmakortene, ett sett per gruppe på tre: [dilemmakort.pdf](#) (to sider, tolv kort). Klipp ut kortene.
- Skriv ut sorteringsarket, ett per gruppe: [sorteringsark.pdf](#). Helst på A3, men A4 går.
- Skriv ut regelarket, ett per gruppe: [regelark.pdf](#). Side 1 er de fem reglene, side 2 er malen for flytdiagrammet. Tosidig.
- Ta fram rollearket fra økt 2, eller skriv rollene på tavla.
- Elevene trenger KI-loggen sin ([ki-logg.pdf](#) hvis noen trenger nytt ark).
- Finn skolens eller kommunens regler for KI, hvis de finnes. De vises etter at elevene har laget sine egne, ikke før.
- Les «Det du trenger å vite» under, og fasiten i fasiten for kurset (egen PDF på øktsiden).
- Åpne presentasjonen: [okt-3.html](#). Trykk N for å se lærernotatene under lysbildet. PDF-en er reserve hvis nettleseren ikke virker.

Det du trenger å vite

Hva hopper over læringen? KI hopper over læringen når den gjør den delen av arbeidet som oppgaven skal lære deg. Skal leksen lære deg å lese engelsk, hopper du over læringen hvis KI oversetter alt. Skal oppgaven lære deg å regne, hopper du over den hvis KI regner for deg.

Hva hjelper? KI kan hjelpe når du fortsatt tenker selv: et hint i stedet for svaret, en enklere forklaring som du skriver om med egne ord, tilbakemelding på noe du har skrevet, eller quizspørsmål du svarer på. Det å hente fram det du har lest, gir bedre læring enn å lese på nytt. En gjennomgang av 222 studier i klasserom fant en klar effekt av slike øvingsprøver (Yang m.fl., 2021).

Hva er juks? Juks er å bryte reglene for oppgaven, eller å levere noe som ditt eget når det ikke er det. Den samme KI-bruken kan være lov i én oppgave og juks i en annen. Derfor henger denne økta sammen med rollene fra økt 2.

Fasit for dilemmakortene: se fasiten. Fem kort er «Hopper over», fire er «Hjelper» og tre er «Kommer an på». Kort 2 og 12 avhenger også av hvilken rolle læreren har gitt KI. Godta andre plasseringer når gruppen begrunner dem med hva oppgaven skal lære deg.

Gode regler er korte, sier hva man skal gjøre, og har en begrunnelse. «Ikke bruk KI» er en regel, men den forklarer ikke hvorfor. «Spør om hint, ikke om svaret, når du øver» er lettere å følge og forstå. Eksempler på regler elevene ofte kommer fram til:

- Sjekk hvilken rolle læreren har gitt KI før du bruker den.
- Be om hint, ikke svaret, når du øver.
- Skriv ned hvordan du brukte KI.
- Sjekk det KI sier, i en kilde du stoler på.
- Ikke skriv personopplysninger om deg selv eller andre i en chatbot.

Flytdiagrammet: forslag til spørsmål står i fasiten. Det finnes mange gode løsninger.

Slik går timen

Del	Lysbilde	Tid
Start: hva tror du?	1 og 2	3 til 5 min
Fakta: hjelper, hopper over, juks	3 og 4	5 til 8 min
Praktisk: sorter, regler, flytdiagram	5 og 6	16 til 20 min
Diskusjon: klassens regler	7	6 til 10 min
KI-logg	8	3 til 5 min

Lysbilde 9 er kilder, og trenger ikke vises i timen.

Start: hva tror du?

3 til 5 min

KJERNE

Lysbilde 1 og 2. Ble KI-loggen fra økt 2 flyttet, gjør elevene den nå.

Ellers deler du ut en lapp til hver elev. **Si:** «Skriv én regel du synes klassen bør ha for KI. Bare én.» Lappen legges bort til diskusjonen.

1. Fakta og info

5 til 8 min

KJERNE

Lysbilde 3. Si: «I økt 1 så vi at det å få et svar ikke er det samme som å lære. KI hopper over læringen når den gjør den delen oppgaven skal lære deg. Oversetter KI hele engelskleksen, lærer du ikke engelsk.»

Lysbilde 4. Si: «KI kan også hjelpe. Det gjør den når du fortsatt tenker selv. Et hint i stedet for svaret. En enklere forklaring som du skriver om med egne ord. Quizspørsmål du svarer på. Forskning viser at det å hente fram det du har lest, gir bedre læring enn å lese på nytt. Juks er å bryte reglene for oppgaven, eller å levere noe som ditt eget når det ikke er det.»

2. Praktisk

16 til 20 min

KJERNE

Lysbilde 5. Grupper på tre. Del ut dilemmakortene og sorteringsarket.

Trinn 1: sorter (8 min). Si: «Hvert kort er en situasjon. Legg kortet i «Hjelper læringen», «Hopper over læringen» eller «Kommer an på». Spør dere: hva skal oppgaven lære meg, og gjør KI den delen? Legger dere et kort i «Kommer an på», skriv på arket hva det kommer an på.»

Lysbilde 6. Trinn 2: fem regler (6 til 8 min, kjerne). Del ut regelarket. **Si:** «Bruk kortene. Skriv fem regler for KI i klassen. Hver regel skal si hva man gjør, og ha en kort begrunnelse.»

Trinn 3: flytdiagram (4 min, utdyping). Si: «Snu arket. Lag et flytdiagram for spørsmålet «Skal jeg bruke KI?». Skriv ett spørsmål i hver boks, og trekk piler for ja og nei.» Grupper som ikke rekker det, kan gjøre det i starten av neste time.

Se etter, og spør:

- Grupper som legger alt i «Hopper over». Spør: «Hva skal kort 5 lære deg? Gjør KI den delen når du bare får et hint?» (Nei. Du må fortsatt løse oppgaven selv.)
- Grupper som legger alt i «Hjelper». Spør: «Hva lærer du av kort 6?» (Ingenting om å regne. Du får bare svaret.)
- Regler som bare sier «ikke». Spør: «Hva skal man gjøre i stedet?»
- Kort 7. Spør: «Hva kan du gjøre hvis du synes regelen er urettferdig?» (Ta det opp med læreren.)

3. Diskusjon

6 til 10 min

Lysbilde 7. Hver gruppe leser én regel høyt, den de synes er viktigst. Skriv reglene på tavla. Like regler slås sammen.

- **Kjernespørsmål:** «Hvilke regler er vi enige om?» Ta håndsopprekning på hver regel. Ring rundt de tre til fem med flest stemmer.

- **Utdyping:** «Hvilke kort la dere i «Kommer an på», og hva kom det an på?» (Ofte hvilken rolle læreren har gitt KI, og om du sjekker det KI sier.)
- **Utdyping:** «Hvorfor er det lettere å følge en regel med begrunnelse?»

Har skolen egne regler for KI, viser du dem nå. Spør: «Hva er likt og ulikt fra våre regler?» Ta bilde av tavla. Reglene kan henges opp i klasserommet.

4. Skrivning og refleksjon

3 til 5 min

KAN FLYTTES

Lysbilde 8. Elevene ser på lappen fra starten, og på KI-loggen fra økt 1. Så skriver de i KI-loggen:

- Dagens spørsmål: «Hvilken regel kommer jeg selv til å følge, og hvorfor?»
- «Før trodde jeg ...»
- «Nå tenker jeg ...»

Samle inn KI-loggene fra kurset, eller la elevene legge dem i mappen. De brukes i vurderingen i kurs 10.

Misforståelser å følge med på

- At all KI-bruk er juks, eller at ingen KI-bruk er det. Det kommer an på oppgaven og reglene.
- At det er greit så lenge ingen oppdager det. Juks handler om å bryte reglene, ikke om å bli tatt.
- At KI som retter språket, alltid er uskyldig. Er rettskrivingen det som vurderes, hopper du over læringen.
- At en KI-detektor kan avsløre hvem som har brukt KI. Slike verktøy tar ofte feil (se kurs 1, kortet om KI-detektor).

Tilpasning

- **Kort tid:** bruk seks kort (1, 3, 5, 6, 8 og 11), og hopp over flytdiagrammet. Lag reglene i plenum.
- **Mer tid:** gruppene bytter flytdiagram og tester det på tre dilemmakort. Gir diagrammet et svar de er enige i?
- **Elever som strever med å skrive:** gruppen skriver tre regler i stedet for fem.

Kilder og kreditering

- Yang m.fl., «Testing (quizzing) boosts classroom learning: A systematic and meta-analytic review», Psychological Bulletin 147 (2021). Lest via sammendrag.
- Bastani m.fl., PNAS (2025), som i økt 1.
- Situasjonene på dilemmakortene er oppdiktet. Kildene står under Kilder på nettsiden.